

Warszawa, 25 sierpnia 2021 r.

Prof. dr hab. Joanna Głodkowska
Akademia Pedagogiki Specjalnej
im. Marii Grzegorzewskiej
w Warszawie

Recenzja
w postępowaniu o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego
w dziedzinie nauk społecznych, dyscyplinie pedagogika
Pani Doktor Annie Prokopiak

Pani Doktor Anna Prokopiak w dniu 15 grudnia 2020 roku złożyła wniosek o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego w dziedzinie *nauk społecznych* w dyscyplinie *pedagogika*. Rada Naukowa Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie w dniu 22 marca 2021 roku powołała Komisję habilitacyjną.

Niniejsza recenzja została opracowana zgodnie z *USTAWĄ z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (art. 219, ust. 1. pkt. 2 i 3). Ocenie w postępowaniu o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego podlegają: osiągnięcia i aktywność naukowa, uzyskane po otrzymaniu stopnia doktora, które powinny stanowić znaczny wkład autora w rozwój określonej dyscypliny naukowej, a także istotna aktywność naukowa realizowana w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej, w szczególności zagranicznej.

Podstawą recenzji jest komplet dokumentów, w tym: (1) kopia dyplomu potwierdzającego uzyskanie stopnia doktora, (2) autoreferat, (3) publikacja wskazana przez Habilitantkę jako podstawowe osiągnięcie naukowe, (4) wykaz autorskich i współautorskich publikacji naukowych, (5) wniosek z dnia 15 grudnia 2020 o przeprowadzeniu postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie *nauk społecznych* w dyscyplinie *pedagogika*, (6) postanowienie Rady Naukowej Instytutu Pedagogiki z dnia 22 marca 2021 w sprawie powołania Komisji habilitacyjnej. Do dokumentacji dołączone zostały publikacje Kandydatki.

W pierwszej części swojej recenzji przedstawię podstawowe informacje o Habilitantce, przebiegu kariery naukowej (1), a następnie skoncentruję się na ocenie publikacji, wskazanej jako podstawowe osiągnięcie naukowe (2). Dalej odniosę się do merytorycznej zawartości i jakości innych (nie wchodzących w skład podstawowego osiągnięcia habilitacyjnego) publikacji

wraz z uwzględnieniem wskaźników dokonań naukowych Kandydatki, w tym także realizacji projektów badawczych i wdrożeniowych, aktywnego udziału w międzynarodowych i krajowych konferencjach naukowych oraz współpracy z polskimi naukowcami innych uczelni oraz współpracy międzynarodowej (3). Przedstawię również ocenę dorobku dydaktycznego, także sprawowanie opieki naukowej nad doktorantami, aktywności organizacyjnej i popularyzatorskiej oraz ocenę współpracy ze środowiskiem społecznym. Odnotuję również otrzymane nagrody i wyróżnienia, członkostwo w międzynarodowych i krajowych organizacjach oraz towarzystwach naukowych (4).

Recenzję zamyka ocena końcowa wraz z konkluzją. Wskazane zostanie znaczenie aktywności akademickiej Kandydatki dla rozwoju *nauk społecznych* w zakresie *pedagogiki*. W sformułowanej konkluzji postawię wniosek odnośnie dalszych etapów procedury habilitacyjnej.

1. Przebieg kariery naukowej i zawodowej

Habilitantka ukończyła Studium Nauczycielskie w Siedlcach, specjalność nauczanie początkowe (1990), następnie uzyskała stopień magistra na kierunku pedagogika specjalna, w zakresie oligofrenopedagogiki w Wyższej Szkole Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie (1996). Obroniła pracę magisterską napisaną pod kierunkiem Profesora Janusza Kostrzewskiego. Stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki uzyskała na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, na podstawie rozprawy *Postawy osób znaczących wobec seksualności młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym i znacznym* (2010), napisanej pod kierunkiem Profesora Janusza Kirenko. Z pewnością praca nad zrealizowaniem trudnego i oryginalnego tematu rozprawy doktorskiej pod kierunkiem wybitnego pedagoga specjalnego sprzyjała solidnemu przygotowaniu metodologicznemu Habilitantki, stając się jednocześnie istotną inspiracją podejmowania dalszych poszukiwań naukowych.

Kandydatka podczas swojej kariery naukowej i zawodowej pogłębiała i doskonaliła swoje kompetencje. Uzyskała I (1998) i II (1999) stopień specjalizacji zawodowej oraz stopień nauczyciela dyplomowanego (2002). Zdobyła pięć certyfikatów w zakresie: diagnostyki autyzmu u dzieci (2018, 2016); metody wczesnej interwencji terapeutycznej, przeznaczonej dla dzieci z zaburzeniami ze spektrum autyzmu (2018); francuskiej terapeutyczno-edukacyjnej metody 3i dla dzieci autystycznych (2015); wykorzystywania narzędzia ADOS-2 w diagnostyce naukowej (2015).

Pani Doktor Anna Prokopiak aktualnie jest zatrudniona na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, gdzie pracuje od 2010 roku (początkowo z Zakładzie Psychopedagogiki Specjalnej, aktualnie w Katedrze Psychopedagogiki Specjalnej i Socjopedagogiki Specjalnej). Habilitantka od roku 2012 współpracuje z Kujawsko-Pomorską Szkołą Wyższą w Bydgoszczy, prowadząc zajęcia dydaktyczne o rozległej tematyce dotyczącej autyzmu: diagnoza, metody pracy, komunikacja wspomagająca i alternatywna, wspomaganie rodziny, terapia SI, metody wczesnego wspomaganie, metodyka rozwoju poznawczego i społecznego, pedagogika włączająca. Habilitantka współpracuje także od roku 2012 z Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II w Lublinie, realizując wykłady i seminarium dyplomowe.

Zgodnie z informacjami *Autoreferatu* oraz zamieszczonej dokumentacji stwierdzam, że Habilitantka wyraźnie budowała swój wizerunek naukowy w obszarze problematyki subdyscypliny pedagogiki specjalnej, jaką jest edukacja i rehabilitacja osób z niepełnosprawnością intelektualną i spektrum autyzmu. Podejmowała rozpoznawanie specyfiki w funkcjonowaniu tych osób, dostosowywanie procesu kształcenia do specjalnych potrzeb uczniów, ukazywanie wartości działań terapeutycznych oraz znaczenia rodzinnych kontekstów rozwoju. Należy podkreślić, że w swoim doskonaleniu naukowo-terapeutycznym Kandydatka zadbała o uzyskanie ważnych certyfikatów, umożliwiających stosowanie narzędzi pomiaru oraz metod terapeutycznych i rehabilitacyjnych zarówno w aktywności naukowej, jak i w działaniach praktycznych.

2. Opinia na temat osiągnięcia naukowego, będącego podstawą postępowania habilitacyjnego

Pani Doktor Anna Prokopiak jako osiągnięcie naukowe, będące podstawą postępowania habilitacyjnego, wskazała monografię autorską:

Autonomia osób ze spektrum autyzmu. Predyktory psychospołeczne, Wyd. UMCS Lublin, 2020, ss. 267 [ISBN: 978-83- 227-9428-9]

Opinię na temat podstawowego osiągnięcia naukowego Habilitantki rozpocznę od nkreślenia współczesnego ujmowania fenomenu niepełnosprawności, by stwierdzić, w jakie obszary wpisuje się recenzowana monografia habilitacyjna.

Ponawiane odczytywanie idei normalizacji szczególnie w świetle psychologii pozytywnej, pozwala bardziej skupiać się na tym, co sprzyja rozkwitowi dobrostanu człowieka i ludzkiemu życiu nadaje sens podstawowy. Konkluzją licznych rozważań w tej kwestii jest stwierdzenie, że normalizacja życia nie oznacza bycia normalnym, ale daje szansę bezwarunkowej przynależności osoby z niepełnosprawnością do społeczeństwa. Jest także skutecznym narzędziem kształtowania osobowej oraz społecznej tożsamości niepełnosprawnego, wyzwolonej z piętna, stygmatu i wykluczenia. Należy jednocześnie podkreślić, że aksjologia współczesnego modelu rehabilitacji stawia sobie za cel przygotowanie osób z niepełnosprawnościami do egzystencji upodmiotowionej. W niej wyraża się także idea nadawania własnemu życiu wartości autorskich przejawianych także w autonomii. Ważne do odnotowania jest, że współcześnie formułowany paradygmat wsparcia – w porównaniu z tradycyjnymi systemami usług – jest projektem tworzenia podmiotowych warunków życia osób z niepełnosprawnościami, a w szczególności rozwijania ich poczucia własnej tożsamości, samostanowienia, dobrostanu, sprawstwa, samodzielności i autonomii – czyli kształtowania różnych aspektów autorstwa własnego życia. Recenzowaną pracę Habilitantki wyraźnie odczytuję we wskazanych właśnie kontekstach teoretyczno-empirycznych, które wzbogaciła projektem badawczym o kluczowej problematyce, zawierającym cenną koncepcję, rzetelną prezentację i interpretację wyników wraz z pogłębioną refleksją naukową.

Należy zauważyć, że zagadnienie autonomii jest niezbyt licznie reprezentowane w polskiej literaturze naukowej, a tym bardziej problematyka autonomii osób ze spektrum autyzmu. Stosunkowo częściej podejmowane są zagadnienia jakości życia (najczęściej osób z niepełnosprawnością intelektualną), w którym to obszarze jedynie zawarte są aspekty autonomiczne.

Natomiast autonomia jako odrębna kategoria, głównie była przedmiotem analiz teoretycznych, w mniejszym zakresie opracowań empirycznych. Stąd też projekt badawczy Habilitantki poszerza, można nawet powiedzieć otwiera i nakreśla nową i ważną dla nauki przestrzeń poznawczą oraz wartościowy obszar dla praktyki rehabilitacyjnej i terapeutycznej.

Ślusznie Autorka akcentuje, że w przypadku autyzmu ma miejsce paternalistyczna opieka, w której przejawiana jest zbyt silna ingerencja (także nieuzasadniona), ograniczająca wolność tych osób. Ingerencja ta jednak jest najczęściej motywowana dobrem osoby z autyzmem, a niekiedy i koniecznością jej ochrony. W tej szczególnej sytuacji pojawia się pytanie: jak pogodzić zdaje się sprzeczne pojęcia – dobrostan, autonomia, samostanowienie i niepełnosprawność. Pojęcia te zdają się być niejako antynomicznymi konstruktami w odniesieniu do niepełnosprawności. Może zatem pojawiać się wątpliwość, czy możliwe jest rozstrzygnięcie tej sprzeczności i rozpatrywać dobrostan, autonomię osoby, która przejawia deficyty w swoim funkcjonowaniu. Jeszcze do niedawna sprzeczność ta nie stanowiła problemu, ponieważ niepełnosprawność była interpretowana głównie w medycznych kategoriach zaburzeń i uszkodzeń. Dziś dokonana zmiana myślenia o niepełnosprawności w kategoriach modelu społecznego i kulturowego pozwala eliminować tę pozorną niezgodność. Stąd też coraz częściej w koncepcjach teoretycznych i analizach empirycznych badacze poszukują rzetelnych i znaczących łączników – konstruktów, zespalających fenomen niepełnosprawności z ideami psychologii pozytywnej. Podkreślają, że niepełnosprawność nie determinuje pełnego uzależnienia od innych, a także nie wyznacza bezwzględnej konieczności odebrania prawa do samostanowienia i autonomii. Badacze akcentują, że zasadne jest stosowanie tych podmiotowych charakterystyk w odniesieniu do osób z niepełnosprawnościami, uwzględniając ich możliwości i potrzeby. Opiniowana monografia w pełni wpisuje się w te wiodące współcześnie ujęcia, przypisując osobie z niepełnosprawnością prawo do autonomicznego funkcjonowania. Jednocześnie wyznaczając nauce zadanie rzetelnego rozpoznania wymiarów autonomii w życiu tej osoby.

Autorka zadaje intrygujące i znaczące diagnostycznie i terapeutycznie pytanie: Jakie są cechy minimalnie wystarczające i konstytutywne dla zapewnienia autonomicznego funkcjonowania osoby ze spektrum autyzmu? Wokół tak sformułowanej niewiadomej przebiega ten projekt badawczy. Jest to praca o klasycznej strukturze: wstęp, trzy rozdziały teoretyczne, jeden metodologiczny, trzy rozdziały empiryczne. Całość zamyka podsumowanie.

We wstępie Autorka odwołuje się do osiągnięć innych badaczy problematyki autyzmu. Wyjaśnia jednocześnie, że realizacja tego projektu jest wynikiem własnej praktyki klinicznej. W niej to pojawiły się niewiadome, które Habilitantka chciała rozpoznać, znajdując miarodajne informacje na nurtujące pytania. Wstęp zasadnie akcentuje nowatorski charakter podjętego projektu badawczego.

Rozdział pierwszy monografii prezentuje istotne dla koncepcji badań własnych zagadnienia dotyczące autyzmu. Autorka czyni to w personalistycznej formule ukazania osoby ze spektrum autyzmu. Takie ujęcie nadaje wyraźny humanistyczny wymiar podjętych analiz w zagadnieniach: osoba ze spektrum autyzmu w modelu indywidualistyczno-materialistycznym, w modelu indywidualistyczno-idealistycznym, w modelu społeczno-kreacyjnym, w modelu konstruktywistycznym. Skrupulatnie podaje chronologię pojawiania się problematyki autyzmu w doniesieniach naukowych, od przywołania pionierskich opracowań Gruni Suchariewej po odnotowanie kategorii zaburzeń neurorozwojowych w klasyfikacji ICD-11. Ukazując model indywidualistyczno-materialistyczny, analizuje kryteria diagnostyczne, rozważa etiologię

autyzmu, zaburzenia współtowarzyszące oraz zaznacza trudności w przystosowaniu do zmieniających się warunków życia i wchodzenia w dorosłość. W modelu indywidualistyczno-idealistycznym powołuje się na aktualne koncepcje i doniesienia naukowe, między innymi w zakresie teorii neuroróżnorodności, czy też samorzecznictwa. Osoba ze spektrum autyzmu w modelu społeczno-kreacyjnym ukazana została w odniesieniu do społecznych i ekonomicznych warunków, ze szczególnym zaakcentowaniem kwestii edukacji uczniów z autyzmem, a także problemu przemocy symbolicznej. Model konstruktywistyczny Autorka ukazuje w świetle relacji między osobą a otoczeniem, w szczególności odwołując się do działań środowiska lokalnego. W opisy modeli wprowadza źródłowe odwołania do odpowiedniej, aktualnej literatury przedmiotu. W tych analizach Habilitantka nawiązuje do koncepcji Marka Pristley'a, która staje się interesującym i wartościowym źródłem ujmowania osób ze spektrum autyzmu. Co ważne koncepcja ta pozwoliła Autorce spojrzeć na zagadnienie, które w literaturze pojawia się w nikłym stopniu, jakim jest szczególna postać indywidualnej tożsamości człowieka, powiązanej z identyfikowaniem się z doświadczaną niepełnosprawnością.

Tożsamość to konstrukt teoretyczny, wyznaczany poczuciem odrębności, identyczności, ciągłości i poczuciem integralności. Cechy tożsamościowe umożliwiają wyróżnienie, rozpoznanie i zidentyfikowanie osoby, która może odpowiedzieć co najmniej na podstawowe pytania: kim jestem? jaki jestem? jakie jest moje miejsce i możliwości życia w środowisku społecznym? Są to pytania ważne dla każdego człowieka bez względu na jego sprawność. Od lat 90. XX w. intensywnie rozwinęły się badania, które tworzyły koncepcje tożsamości osób w sytuacji doświadczanej przez nich niepełnosprawności. Należy zauważyć, że we współczesnych ujęciach niepełnosprawności zagadnienie tożsamości staje się wyraźnym nurtem analiz psychologów, socjologów, filozofów i pedagogów. Głównym odniesieniem jest społeczny model niepełnosprawności, który akcentuje równość praw wszystkich ludzi, ich decyzyjność i sprawczość oraz pełne uczestnictwo w życiu społecznym. Założenia tego modelu wyraźnie określają warunki kształtowania tożsamości osób z niepełnosprawnościami. Należy zauważyć, że niewiele jest analiz teoretycznych, a tym bardziej doniesień empirycznych podejmujących problematykę kształtowania się tożsamości osobistej w sytuacji doświadczanej niepełnosprawności. Najczęściej analizy rozpoznają tożsamość społeczną i zjawiska społeczne związane ze stygmatyzacją, napiętnowaniem, czy też marginalizacją. Habilitantka w tej części opracowania sygnałnie podejmuje kwestie tożsamości osób z zaburzeniami ze spektrum autyzmu. Oczekiwałabym bardziej rozbudowanych analiz w tym zakresie, szczególnie, że problematyka tego projektu badawczego wnika w obszary tożsamościowe (m.in. wizerunek własnej osoby, poczucie odrębności, niepowtarzalności, ale też świadomość przynależności społecznej).

Sadzę, że z korzyścią dla podjętego zagadnienia, cenne byłoby choć sygnałne ukazanie powiązania autonomii z *teorią umysłu*, wskazującej na istnienie umysłowego mechanizmu rozumienia otoczenia społecznego. Pozwala to przyjmować perspektywę innych ludzi i rozumieć ich intencje oraz podejmować i utrzymywać wzajemną komunikację. Odwołanie się do badań nad *teorią umysłu* pozwoliłoby przyjąć, że deficyt poznawczy jest w autyzmie podłożem jakościowych zaburzeń w kontaktach społecznych i komunikacji. Osobom z autyzmem trudno jest osiągnąć pełną dojrzałość do rozpoznawania własnych stanów umysłu oraz wnioskowania przez analogię o stanach umysłu innych ludzi. Tak też badania w tym nurcie między innymi nad teorią słabej centralnej spójności (Frith, 2003; Milton, 2014; Verhoeff, 2015) zdają się wskazywać na trudności osób z autyzmem w rozumieniu celów i intencji innych ludzi, a także

w organizowaniu własnego życia zgodnie ze swoimi preferencjami, celami i zainteresowaniami (Lyons, Fitzgerald, 2013). Sądzę zatem, że powiązanie autonomii z *teorią umysłu* byłoby interesującym i wzbogacającym obszarem teoretycznych analiz, gdyż pełniej nakreśliłoby mechanizm autonomii.

Jednocześnie w podstawach teoretycznych brakuje mi wyraźnego i przecież zasadnego w kontekście tematyki tej pracy nawiązania do nurtu *Disability Studies*, który w ostatnich dekadach intensywnie rozwija się na świecie i także ma już swoje początki w Polsce. Niestety, w tej monografii nie został choć zasygnalizowany ten istotny obszar interdyscyplinarnego, holistycznego i społecznego podejścia do fenomenu niepełnosprawności, zobrazowanego w studiach nad niepełnosprawnością.

W rozdziale 2. Autorka podejmuje analizę różnicową terminów: autonomia, samostanowienie, podmiotowość, zależność; ukazując także aspekt edukacyjny i wyniki badań nad autonomią osób z niepełnosprawnościami, w tym ze spektrum autyzmu. Rozważania w obszarze terminologicznym są spójne, wieloaspektowe, wnoszą istotne wątki do podejmowania dalszych ustaleń i analiz porównawczych autonomicznego atrybutu funkcjonowania człowieka. Zasadnie dla koncepcji badań własnych Autorka omawia teorię autodeterminacji (zamieniając, bez wyjaśnienia, jej nazwę na teorię samostanowienia, str. 54, dalej dopiero kwestia tych dwóch określeń zostaje wyjaśniona). Poczynione wywody i analizy literatury pozwalają Autorce zdefiniować pojęcie autonomii, a także dokonać analiz porównawczych z: samostanowieniem, podmiotowością, zależnością. Co ważne, Habilitantka prowadzi krytyczną analizę literatury przedmiotu, co pozwala sformułować znaczące konkluzje, ukierunkowujące dalsze rozważania i konstruowanie koncepcji badań własnych. Nie dostrzegam jednak zasadności odwoływania się do definicji encyklopedycznych (też słownika języka polskiego), gdy pojęcia są szeroko rozpatrywane w literaturze przedmiotu. W przeglądzie badań nad autonomią osób ze spektrum autyzmu, w moim odbiorze nie ma potrzeby zamieszczenia informacji o badaniach dotyczących osób z wadami wzroku, słuchu, uszkodzeniami narządu ruchu. Skoro w analizach terminologicznych uznane zostało, że autonomia jest częścią samostanowienia, bardziej zasadna byłaby prezentacja wyników badań nad samostanowieniem osób z autyzmem, a tych badań w ostatnim czasie jest wiele¹.

Badania nad autyzmem, jak słusznie zauważa Habilitantka, skupiają się głównie na zachowaniu osób z autyzmem i sposobach nauczania ich umiejętności zgodnych z normami społecznymi. W tym rozdziale Autorka rozważa przesłanki za przyznaniem osobom ze spektrum autyzmu bycia „autorem własnego życia”. Jej analizy pozwalają zgłębić to zagadnienie i ponownie rozważyć schematy mentalne społeczeństwa na temat możliwości tych osób.

¹ Przykładowo:

Kim, S. Y. (2019). The experiences of adults with autism spectrum disorder: Self-determination and quality of life. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 60, 1-15

Cheak-Zamora, N. C., Maurer-Batjer, A., Malow, B. A., & Coleman, A. (2020). Self-determination in young adults with autism spectrum disorder. *Autism*, 24(3), 605-616.

White, K., Flanagan, T. D., Nadig, A. (2018). Examining the relationship between self-determination and quality of life in young adults with autism spectrum disorder. *Journal of Developmental and Physical Disabilities*, 30(6), 735-754.

Chou, Y. C., Wehmeyer, M. L., Palmer, S. B., Lee, J. (2017). Comparisons of self-determination among students with autism, intellectual disability, and learning disabilities: A multivariate analysis. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 32(2), 124-132.

W rozpatrywaniu psychospołecznych uwarunkowań kształtowania autonomii Habilitantka wyodrębniła dwie kategorie determinant: kondycyjne i kausalne, uwzględniając także podział na osobowościowe, instrumentalne oraz interakcyjne. W prezentacji dotychczasowych wyników badań ukazuje między innymi radzenie sobie ze stresem, wsparcie społeczne, samoocenę oraz zachowania adaptacyjne osób ze spektrum autyzmu.

Badania zaplanowano zarówno w paradygmacie pozytywistycznym, jak i w paradygmacie interpretatywnym. Koncepcję badawczą Autorka opiera na trójskładnikowym modelu autonomii Eduarda Deci i Richarda Ryan'a, którzy dowodzą, że trzy cechy mają zasadnicze znaczenie dla autonomicznego funkcjonowania: sprawstwo, zainteresowanie i podatność na kontrolę. W tworzeniu własnego modelu badawczego Habilitantka przyjmuje cztery zmienne, które reprezentują obszary czynników niezbędnych do rozwoju autonomii: radzenie sobie ze stresem, sieć i natężenie wsparcia społecznego, samoocenę oraz zachowania adaptacyjne. Niestety Autorka nie wyjaśnia jednoznacznie, dlaczego te właśnie czynniki zostały przyjęte w tym modelu badawczym. Wcześniejsza zapowiedź świadczyła o teoretycznym oparciu badań na trójskładnikowym modelu Ryan'a, Deci oraz uwzględnieniu czterech zmiennych warunkujących rozwój autonomii (Pilecka, Pilecki, 1996). Niestety w koncepcji badań własnych i modelu badawczym Habilitantka niezbyt klarownie wyłoniła zmienne objaśniające i nie sformułowała jednoznacznych uzasadnień przyjęcia właśnie tych predyktorów autonomii. W propozycji Pileckich są trzy czynniki kausalne, w projekcie Habilitantki rozpoznawane są cztery. Choć czytelnik może sam, na podstawie odczytanych informacji, przewidzieć intencje Autorki, jednak praca naukowa wymaga jednoznaczności w przekazie, bo domysły mogą zniekształcać zdaje się słuszne ustalenia badaczki.

Za cel badań uznano „ocenę poziomu autonomii osób ze spektrum autyzmu oraz rozpoznanie predyktorów, które prowadzą do ustalenia bezpośrednich warunków koniecznych do rozwoju autonomii” (s. 100). Sformułowano poprawnie i zasadnie dla przedmiotu badań trzy problemy badawcze, w których Autorka pyta o: (1) poziom autonomii osób ze spektrum autyzmu; (2) poziom ich psychospołecznego funkcjonowania w wymiarze radzenia sobie ze stresem, wsparcia społecznego i samooceny oraz zachowań adaptacyjnych oraz (3) zależności pomiędzy poziomem autonomii a poziomem psychospołecznego funkcjonowania. Każdy z tych problemów rozwinięto o odpowiednie pytania szczegółowe.

Zgodnie z założeniami metodologicznymi, hipotezy sformułowano do dwóch pytań, w których poszukiwane były zależności. Autorka ustaliła teoretyczne podstawy sformułowanych hipotez. Brak jest jednak hipotez do dwóch pozostałych problemów zależnościowych, a dotyczących samooceny i zachowań adaptacyjnych. Poprawnie zostały określone zmienne oraz właściwie dobrane narzędzia pomiaru. W opisach narzędzi zawarte są informacje statystyczne o ich wiarygodności i polskich adaptacjach. W tekście brak jest informacji źródłowych dotyczących Inwentarza do Pomiaru Radzenia sobie ze Stresem (Juczyński, Ogińska-Bulik; 2012), chociaż w końcowej bibliografii pozycja jest uwzględniona. Wskazane zostały właściwe metody analizy statystycznej wyników (test istotności różnic, jednoczynnikowa analiza wariancji, analizy korelacyjne), co świadczy o dojrzałości metodologicznej Habilitantki. Badaniami objęte były dorosłe osoby ze spektrum autyzmu. Co ważne, wprowadzono zmienną niezależną w postaci poziomu nasilenia deklarowanych zachowań i cech autystycznych. Pozwoliło to zweryfikować deklaracje badanych i włączenie ich do badań właściwych.

Każdy podrozdział rozdziałów empirycznych kończony jest podsumowującym

uogólnieniem uzyskanych rezultatów, co po prezentacji złożonych, licznych wyników ilościowych pozwala Autorce syntetycznie zaakcentować istotne fakty badawcze.

Z zastosowaniem analiz statystycznych Habilitantka rozpoznała zmienną objaśnianą (autonomia) oraz zanalizowała ją za pomocą zmiennych objaśniających (cechy psychospołecznego funkcjonowania). Wyniki badań doprowadziły do interesujących wniosków, które Autorka prezentuje w sposób usystematyzowany, zgodnie z porządkiem założonym w metodologii i zrealizowanym w rozdziale empirycznym. Tu także odwołuje się do wyników badań innych autorów, podejmując dyskusje i właściwe interpretacje. W każdy obszar analiz włącza informacje o weryfikacji hipotez własnego projektu badawczego. Cenną wartość poznawczą, ale i pogłębiającą uzyskane rezultaty badań ilościowych, prezentują wyniki jakościowe w postaci wypowiedzi osób ze spektrum autyzmu, uzyskane podczas pracy klinicznej Habilitantki. W ten sposób Autorka uzyskanym liczbowym wskaźnikom nadała wymiar osobowy, humanistyczny, co podnosi wartość Jej pracy badawczej. Habilitantka ma świadomość ograniczeń występujących podczas badań, co trafnie formułuje w rozdziale *Dyskusja wyników i wnioski z badań*. Z nadzieją oczekiwałam na w miarę syntetyczną odpowiedź na pytanie sformułowane na wstępie: Jakie są cechy minimalnie wystarczające i konstytutywne dla tego typu relacji wobec samego siebie? Jest wiele danych, wiele informacji, ale brakuje mi pewnej jednoznaczności w odpowiedzi na pytanie. Być może trudno o jednoznaczną odpowiedź, ale na to we wnioskach tego projektu badawczego można było także wskazać. *Zakończenie* podsumowuje cały projekt badawczy z jednoczesnym sugerowaniem potrzeby i możliwości otwierania nowych przestrzeni empirycznych w zakresie autonomii osób ze spektrum autyzmu.

W ogólnej ocenie podstawowego osiągnięcia naukowego Habilitantki stwierdzam, że monografia:

- podejmuje badawczo problematykę oryginalną i złożoną w analizach empirycznych, jaką jest autonomia osób z zaburzeniami ze spektrum autyzmu;
- ukazuje szerokie kompendium uzasadnionych analiz nad teoretycznym usytuowaniem projektu badawczego;
- zawiera właściwie i jednoznacznie sformułowane założenia metodologiczne projektu badawczego;
- prezentuje rzetelne i cenne wyniki badań, które poddane zostały wnikliwej dyskusji;
- jest świadectwem, jak umiejętnie można łączyć aktywność naukową z działalnością praktyczną i wyniki badań ilościowych dokumentować, personalizować danymi jakościowymi.

Monografia stanowi wiarygodną podstawę, aby uznać Panią Doktor Annę Prokopiak jako dojrzałego badacza, który umie rozpoznać ważny i oryginalny obszar empiryczny; z rzetelnością przeprowadza analizę polskiej i zagranicznej literatury przedmiotu; umie zaprojektować badania z istotnymi ustaleniami metodologicznymi; z precyzją stosuje analizy statystyczne, wzbogacając je także danymi jakościowymi z własnej praktyki klinicznej; formułuje uzasadnione wnioski z badań, jednocześnie podejmując wieloaspektową dyskusję otrzymanych rezultatów wraz z nakreśleniem nowych, inspirujących obszarów badawczych.

3. Obszar zainteresowań naukowo-badawczych oraz aktywność naukowa po uzyskaniu stopnia doktora

Habilitantka dobitnie zaznacza w *Autoreferacie*, że „inspiracją i źródłem pracy naukowo-badawczej i dydaktycznej była wykonywana praca pedagoga specjalnego, najpierw z osobami z niepełnosprawnością intelektualną, następnie ze spektrum autyzmu”. Zatem działalność praktyczna zaowocowała poszukiwaniami naukowymi w rozpoznawaniu i wyjaśnianiu problemów związanych z niepełnosprawnością.

Uwzględniając rodzaj publikacji, można wyróżnić: monografie (2, w tym habilitacyjna), publikacje redaktorskie (4) i współredaktorskie (3), artykuły naukowe autorskie (8) i współautorskie (6) w języku polskim i w języku angielskim, rozdziały w monografiach autorskie (14) i współautorskie (4) oraz artykuły popularnonaukowe (5). W wykazie publikacji po doktoracie jest monografia *Postawy osób znaczących wobec seksualności młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym i znacznym* (2012). Jest ona opublikowanym doktoratem, stąd nie podlega ocenie w procedurze habilitacyjnej.

Po uzyskaniu stopnia doktora Habilitantka wydała drukiem łącznie 49 publikacji. Według ministerialnej punktacji uzyskała: 68 pkt (za lata 2015–2018); 157,5 pkt (za lata 2017–2018); 263,1 pkt (za lata 2019–2020). Wyniki są zadowalające, szczególnie w dwóch ostatnich okresach sprawozdawczych i wyraźnie wskazują na dynamikę rozwoju naukowego Habilitantki.

Sukcesywnie podczas swojej działalności naukowej Habilitantka tworzyła wielowymiarowy, ale spójny obszar swoich zainteresowań badawczych, koncertując je wokół pięciu bloków tematycznych, ujętych w *Autoreferacie*:

(1) Pedagogika osoby ze spektrum autyzmu (12 publikacji, w tym 2 we współautorstwie). Publikacje dotyczą między innymi zagadnień: diagnozy funkcji poznawczych osób ze spektrum autyzmu (2020), sekwencji sensorycznych jako form pracy terapeutycznej (2018), kryteriów diagnostycznych (2018), rozwoju emocjonalnego (2016), zachowań trudnych i pozytywnych wzorców uczenia się (2014), predyktorów autyzmu (2011).

Stwierdzam, że opracowania Habilitantki w tym zakresie mają zarówno charakter naukowy, popularnonaukowy, jak i metodyczny. Splatają się w nich poszukiwania i rozpoznawania cennych obszarów naukowych oraz propozycje praktycznych rozwiązań w pracy klinicznej i pedagogicznej z osobami z zaburzeniami ze spektrum autyzmu.

W tym obszarze dokonań Habilitantki ze względu na wartość poznawczą chcę zwrócić uwagę na:

- artykuł pt. *Diagnoza funkcji poznawczych u osób ze spektrum autyzmu – wybrane aspekty* (2020),
- pracę pod redakcją naukową pt. *Osoby ze spektrum autyzmu w biegu życia* (2020).

Artykuł jest zamieszczony w wyróżnionej w tym miejscu publikacji pod redakcją naukową Habilitantki. Jest to interesująca i ważna poznawczo monografia z oryginalnym podziałem na części w sposób kunsztowny zatytułowanych i zawierających tematycznie z nimi powiązane rozdziały. Całość stanowi cenne studium naukowe od narodzin do pełni życia osób z zaburzeniami ze spektrum autyzmu.

We wskazanym artykule Autorka jako doświadczony praktyk w diagnozie i terapii osób ze spektrum autyzmu, w usystematyzowany sposób prezentuje aktualną wiedzę w zakresie diagnozy funkcjonowania poznawczego tych osób, a także zasady diagnozy i wybrane narzędzia diagnostyczne. Jest tu cenny naukowy przekaz poznawczy dotyczący inteligencji, a także teorii umysłu, centralnej koherencji, jak również zaleceń przy doborze testów diagnostycznych, sposobów strukturalizacji sesji testowych, opisu konkretnych narzędzi pomiaru funkcjonowania intelektualnego, stosowanych w świecie i w Polsce. Autorka odwołuje się do aktualnej literatury źródłowej zarówno polskiej, jak i bogato zaprezentowanej literatury zagranicznej. Niestety nie podaje źródeł i autorów kilku narzędzi diagnostycznych stosowanych w Polsce: *Dziecięcej Skali Rozwojowej* (DSR, Matczak i in., 2007), *Diagnozy Możliwości Intelektualnych* (DMI-2, Matczak, 2001), *Baterii diagnozy funkcji poznawczych* (Borkowska i in., 2015).

(2) Responsywny model pracy z osobą ze spektrum autyzmu (5 publikacji, w tym dwie monografie pod redakcją).

W tym obszarze można wymieć istotne opracowania dotyczące: dialogu w relacjach (2015), terapii niedyrektywnej (2014), terapii więzi i dialogu (2013).

Ten obszar zainteresowań naukowych Habilitantka wyłoniła posiłkując się psychologicznymi podstawami niedyrektywnej koncepcji psychoterapii Carla Rogers'a. W tej konwencji skupia się na potencjalnych zasobach jednostki, jej subiektywnych doświadczeniach relacji z innymi, nawiązywaniu więzi oraz tworzeniu warunków dialogicznej wzajemności i akceptacji. Co ważne, w prezentowaniu modelu pracy z osobą ze spektrum autyzmu Autorka podkreśla nie tyle niedyrektywność, co bardziej responsywność, akcentując tym samym „jakość podmiotowej relacji pomiędzy dzieckiem i terapeutą, relacji pełnej uważności, zaangażowania, intuicji, wielu niedoprecyzowanych kompetencji” (*Autoreferat*). Tym obszarze wyróżniam artykuł:

– *Niedyrektywność w terapii autyzmu* (2014).

Jest to artykuł teoretyczny, w którym Autorka prezentuje podstawowe założenia i zasady stosowania mniej znanych w Polsce koncepcji terapeutycznych. W tym przeglądzie uwzględnia terapie, które warunkują doświadczanie przez dziecko z autyzmem wolności, sprawczości, więzi i dialogu w relacjach.

(3) Środowisko osoby ze spektrum autyzmu (13 publikacji, w tym dwie monografie pod redakcją, 5 publikacji we współautorstwie)

Autorka w tym obszarze porusza między innymi zagadnienia: wdzięczność (2020); wolontariat rówieśniczy (2020), radzenie sobie ze stresem (2019); wsparcie, rola mediacji, ekstrawersja, samotność (2019); współpraca z rodziną (2016); wczesne wspomaganie rozwoju dziecka (2015), wsparcie środowiska wychowawczego (2013).

Habilitantka skupia się na środowiskowym czynniku rozwoju osoby z zaburzeniami ze spektrum autyzmu. Rozważania prowadzi z zaakcentowaniem humanistycznego myślenia o niepełnosprawności, w tym między innymi odwołując się do idei psychologii pozytywnej w ukazywaniu wdzięczności jako kluczowego czynnika rozwoju potramatycznego u matek dzieci ze spektrum autyzmu, czy też radzenia sobie ze stresem i poczuciem osamotnienia.

Z tego zestawienia podkreślam znaczenie dla osiągnięć Habilitantki następujących publikacji:

– książki pt. *Uczeń z autyzmem* (2017)

Jest to pożyteczne kompendium aktualnej wiedzy zawierającej aspekty terminologiczne, etiologiczne, klasyfikacyjne, epidemiologiczne, a także edukacyjne i wychowawczo-opiekuńcze. Jak deklaruje sama Autorka, książka jest „próbą zebrania materiału pomocnego nauczycielowi w planowaniu edukacji ucznia z autyzmem”. Szczególnie tego rodzaju publikacje są niezwykle cenne w dobie realizacji specjalnych potrzeb edukacyjnych w formach edukacji integracyjnej i włączającej. Doceniam pomysł zakończenia przeglądu koncepcji i dotychczasowych badań własnym doniesieniem empirycznym, dotyczącym postaw nauczycieli wobec uczniów z autyzmem. Co ważne badania te zostały zrealizowane z udziałem studentów w ramach seminarium magisterskiego. W tym dostrzegam cenne łączenie nauki z dydaktyką przez wdrażanie studentów do uczestniczenia w zespołowych projektach badawczych.

- artykułów we współautorstwie pt. *Wdzięczność jako kluczowy czynnik rozwoju potraumatycznego u matek dzieci z zaburzeniami ze spektrum autyzmu* (2020), *Radzenie sobie ze stresem a rozwój potraumatyczny rodziców dzieci ze spektrum autyzmu* (2019), *Mediating role of Lack of support for the relationship between extraversion and sense of loneliness in Barents of children with autism spectrum disorder and Barents of children with intellectual disability* (2019), *Poczucie osamotnienia u rodziców dzieci z zaburzeniem ze spektrum autyzmu oraz dzieci z niepełnosprawnością intelektualną* (2017).

Habilitantka szacuje swój wkład na 50% w opracowaniu hipotez badawczych, wykonaniu badań i analizie wyników oraz przygotowaniu manuskryptów tych artykułów. Stwierdzam, że są to wartościowe i metodologicznie rzetelne doniesienia badawcze, rozpoznające różne wymiary rodzicielstwa w sytuacji wychowywania dziecka ze spektrum autyzmu.

- (4) Seksualność osób z niepełnosprawnością intelektualną (3 publikacje, w tym 1 we współautorstwie, nie wliczam publikacji z doktoratu i trzech przed doktoratem).

Obszar ten prezentowany jest w opracowaniu między innymi zagadnień: rola profesjonalistów (2013), wychowanie emocjonalno-seksualne (2012), funkcjonowanie seksualne (2012).

Zagadnienie seksualności osób z niepełnosprawnością intelektualną Habilitantka już podejmowała od roku 2005 (dwie publikacje). Jest to problematyka znacząca w rehabilitacji osób z niepełnosprawnościami, ale niezbyt często podejmowana w literaturze przedmiotu. Kandydatka zgłębia to zagadnienie, wnikając w sferę funkcjonowania seksualnego osób z niepełnosprawnością intelektualną, a także rozpoznając praktyczne aspekty wychowania emocjonalno-seksualnego. Jednocześnie zagadnieniom tym nadaje szerszy wymiar, odwołując się do humanistycznych idei samostanowienia, uczestnictwa w życiu społecznym, czy też osobistego dobrostanu.

Należy jednak zauważyć, że ten krąg analiz, chociaż zapoczątkował badawcze zainteresowania Kandydatki, jest niebytnie reprezentowany w zestawieniu habilitacyjnym. Wyłączając publikację doktoratu i trzy artykuły przed doktoratem, z trzech pozostałych interesujący poznawczo jest:

- artykuł we współautorstwie pt. *Profesjoniści wobec seksualności osób z niepełnosprawnością intelektualną* (2013).

W tym artykule podjęta została ważna i niezbyt często podejmowana problematyka badawcza. Nakreślone podstawy teoretyczne i przyjęte założenia metodologiczne są właściwą kanwą koncepcji badawczej tego projektu. Niestety mało wnikliwie, raczej powierzchownie, zostały zaprezentowane wyniki badań.

(5) Adaptacja osób z niepełnosprawnością intelektualną (2 artykuły we współautorstwie)

W wyodrębnieniu tego obszaru jest zapowiedź interesujących analiz, istotnych koncepcyjnie, metodologicznie i empirycznie. Zapoczątkowany został dwoma współautorskimi artykułami:

- *ABAS-3 – an instrument for assessing adaptive skills in people with an intellectual disability* (2020), który zapoznaje z narzędziem diagnostycznym zachowania przystosowawczego, artykuł zamieszczony w naukowym czasopiśmie chorwackim;
- *ABAS-3 and the PAC-1 in the Study of Adaptive Behaviour of Children and Adolescents with Deeper Intellectual Disabilities* (2020), artykuł prezentuje analizy badawcze zachowania przystosowawczego młodzieży z głębszą niepełnosprawnością intelektualną, artykuł zamieszczony w *Przeglądzie Badań Edukacyjnych*.

Są to artykuły o wysokich walorach naukowych, doceniam ich wartość poznawczą, diagnostyczną i rehabilitacyjną w odniesieniu do osób z niepełnosprawnością intelektualną.

Na uwagę zasługuje, że Habilitantka podjęła cenną inicjatywę dla rozwoju młodej kadry naukowej i opublikowała dwie monografie (autorską pt. *Niedyrektywność i relacja. Terapia osób z zaburzeniami ze spektrum autyzmu*, 2014 i współautorską pt. *Autyzm i rodzina*, 2017, red. Prokopiak, Palak), zawierające raporty z prac dyplomowych studentów.

Informacje naukometryczne wskazują, że w ostatnich latach zwiększyła się liczba cytowań publikacji Habilitantki (w tym także autocytowań). Uwzględniając wyniki z Publish or Perish (Google Scholar), liczba prac cytowanych wynosi 19, liczba cytowań 38, h-index 3. Wzrostowa tendencja parametrów naukometrycznych ostatnich lat pozwala przewidywać, że wyniki te w najbliższym czasie zostaną istotnie zwiększone.

Konferencje

Wyrażam zadowolającą ocenę aktywności konferencyjnej Pani Doktor Anny Prokopiak; brała czynny udział w licznych tematycznych konferencjach naukowych (21) i naukowo-szkoleniowych (13).

Projekty badawcze i wdrożeniowe

Habilitantka uczestniczyła w trzech projektach jako: (1) kierownik merytoryczny projektu realizowanego z funduszy europejskich (2018), (2) kierownik merytoryczny projektu międzynarodowego (2011–2012), (3) kierownik dwóch edycji projektu w ramach programu polskiej współpracy rozwojowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych (2014–2015).

Habilitantka aktualnie jest wykonawcą projektu wdrożeniowego w ramach Projektu NCBiR realizowanego na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie (2021–2023), dotyczącego zastosowania projektowania uniwersalnego w podniesieniu kompetencji studentów i kadry akademickiej oraz wprowadzenia zmian organizacyjnych i programowych na uczelni.

Należy podkreślić, że Kandydatka aktualnie również realizuje ważne poznawczo oraz metodologicznie projekty badawcze, których pierwsze rezultaty zostały już zaprezentowane we wspomnianych wcześniej dwóch publikacjach naukowych we współautorstwie (2020). Dotyczą one diagnostyki osób z niepełnosprawnością intelektualną w zakresie istotnej kategorii definicyjnej, jaką jest zachowanie przystosowawcze.

Współpraca z naukowcami polskimi innych uczelni oraz współpraca międzynarodowa

Z uznaniem odnotowuję szeroką współpracę Kandydatki z badaczami polskich i zagranicznych ośrodków naukowych. Wskazuje to na znaczące zaangażowanie Habilitantki, która wnosząc we współpracę własne osiągnięcia, doskonalili także swój warsztat badawczy i publikacyjny. Habilitantka wskazała na współpracę pracownikami:

– Instytutu Pedagogicznego Uniwersytetu Rzeszowskiego, wspólne opracowanie i opublikowanie czterech artykułów, dwa w języku polskim i dwa w języku angielskim. We wspólnych badaniach podejmowane są ważne poznawczo zagadnienia: wdzięczność, radzenie sobie ze stresem, samotność, poczucie osamotnienia rodziców. Tematyka tych opracowań wnika we współczesne poszukiwania badawcze, w tym w nurt psychologii pozytywnej;

– Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, uczestniczenie w projekcie badawczym współfinansowanym ze środków PFRON (2019), współorganizowanie dwóch międzynarodowych konferencji pt. Autyzm i religia;

– Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej współorganizowanie i organizowanie konferencji naukowych.

Habilitantka realizuje również zagraniczną współpracę międzyuczelnianą, uczestnicząc w wykładach i seminariach organizowanych w ramach programu Erasmus+ (Litwa, 2019, 2020; Hiszpania, 2019; Włochy, 2018; Albania, 2014).

4. Dorobek dydaktyczny, organizacyjny i popularyzatorski oraz współpraca z otoczeniem społecznym

Osiągnięcia dydaktyczne Pani Doktor Anny Prokopiak związane są z prowadzonymi zajęciami o spójnej tematyce, głównie dotyczącej autyzmu oraz promowania prac magisterskich (65), licencjackich (16) i podyplomowych (204). Kandydatka spełnia również kryterium habilitacyjne, jakim jest pełnienie funkcji promotora pomocniczego – uczestniczyła w dwóch zakończonych przewodach doktorskich (2019).

Habilitantka do najważniejszych osiągnięć w aktywności organizacyjnej zalicza prace związane z działaniami Instytutu Pedagogiki UMCS. Uczestniczyła w opracowaniu koncepcji programów kształcenia i poszerzania oferty dydaktycznej. Jest autorką dwóch programów studiów podyplomowych o tematyce związanej z autyzmem, koordynatorem kierunku Pedagogika specjalna, opiekunem Koła Naukowego Pedagogów Specjalnych im. Zofii Sękowskiej.

Popularyzuje wiedzę o autyzmie, organizując i prowadząc spotkania z naukowcami i osobami ze spektrum autyzmu. W *Autoreferacie* Habilitantka zamieściła liczne informacje o inicjatywach popularyzujących wiedzę na temat spektrum autyzmu. Jest to imponujące zestawienie, w którym znajdują się międzynarodowe telekonferencje, wykłady otwarte uczonych z innych państw, seminaria z prelegentami zagranicznych ośrodków naukowych, interesujące warsztaty dla studentów. Habilitantka realizuje autorskie szkolenia i warsztaty, a także konsultacje indywidualne na terenie całej Polski, dotyczące diagnostyki, terapii, pracy wychowawczej z osobami z zaburzeniami ze spektrum autyzmu. Na podkreślenie zasługuje również Jej współpraca ze środowiskiem osób z niepełnosprawnościami. Wszystkie te aktywności wskazują na wyjątkowe i godne uznania zaangażowanie Kandydatki oraz tak cenne w aktywności

akademickiej łączenie nauki, dydaktyki i praktyki.

Pani Doktor Anna Prokopiak jest współfundatorem i prezesem zarządu Fundacji Alpha (od 2007 roku), organizacji pożytku publicznego, działającej na rzecz środowiska osób z autyzmem i ich rodzin. Współpracuje także z Urzędem Miasta Lublin uczestnicząc w ważnych inicjatywach dotyczących spraw osób z niepełnosprawnościami. Do ważnych działań popularyzatorskich należy także wydanie współautorskich dwóch broszur nt. osób ze spektrum autyzmu w ramach programu ochrony zdrowia psychicznego oraz popularyzacji wiedzy o autyzmie w społeczności akademickiej.

Habilitantka jest członkiem międzynarodowego stowarzyszenia *Autism Europe* (od 2020 roku). Była powołana jako ekspert w projekcie badawczym i wdrożeniowym, wykonując analizy narzędzi diagnostycznych (2019) oraz prowadząc konsultacje metodologiczne (2020).

Docenione zostało zaangażowanie i kompetencje naukowe oraz organizacyjne Kandydatki. Pani Doktor Anna Prokopiak otrzymała nagrody i wyróżnienia zarówno przyznane przez podmioty państwowe, lokalne i uczelniane.

Konkluzja

Biorąc pod uwagę przepisy oceny osiągnięć osób ubiegających się o nadanie stopnia doktora habilitowanego zawarte w *USTAWIE z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (art. 219, ust. 1. pkt. 2 i 3), stwierdzam, że Pani Doktor Anna Prokopiak po otrzymaniu stopnia doktora prezentuje osiągnięcia naukowe, które pozwalają mi uznać znaczny wkład Habilitantki w rozwój *nauk społecznych* w zakresie *pedagogiki*. Jednocześnie poświadczam, że wyróżniający jest Jej dorobek dydaktyczny, organizacyjny i popularyzatorski oraz dotyczący współpracy międzynarodowej i międzyuczelnianej.

Wobec powyższego, stawiam wniosek o dopuszczenie Pani Doktor Anny Prokopiak do dalszych etapów procedury habilitacyjnej, zmierzającej do nadania Jej stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie *nauk społecznych* w dyscyplinie *pedagogika*.

